

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
Кафедра організації судових та правоохоронних органів

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ АДВОКАТУРИ

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції
(Харків, 14 грудня 2017 р.)

Том 1

Харків
2018

В46

Редакційна колегія: професор Л. М. Москвич (голова)
 доцент Т.Б. Вільчик
 доцент О.О. Шандула
 доцент О.О. Овсяннікова
 доцент І. В. Юревич
 асистент О.Ю. Дудченко
 асистент Я.О. Ковальова
 асистент А.С. Ребриш

Актуальні проблеми адвокатури: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 14 грудня 2017 р.) / редкол.: Л. М. Москвич (голова) та ін. – Т.1 – Х.: Вид-во «Юрайт», 2018. – 96 с.

ISBN 978-966-2740-95-0

Збірник містить матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми адвокатури», яка відбулася 14 грудня 2017 року у Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого за участю відомих вітчизняних науковців та практиків. В основу книги покладено доповіді, виголошені учасниками конференції, які торкаються різноманітних аспектів функціонування адвокатури.

удк 347.97/99(477): 061.1 ЄС ББК 67.9(4укр)50в46

ISBN 978-966-2740-95-0

© Видавництво «Юрайт», 2018

1. Афанасьєв В. В. Адвокат як учасник виконавчого провадження.....	5
2. Бабкова В. С. Безоплатна правова допомога як альтернатива реалізації прокуратурою функції представництва інтересів громадянина в суді.....	7
3. Бакаєнова Н. М. Сучасний стан реформи адвокатури в Україні.....	9
4. Білецька Г. А. Ятрогенії в практиці адвокатів.....	11
5. Бірюкова А. М. Окремі етичні аспекти взаємин між адвокатами.....	13
6. Вільчик Т. Б. Адвокатура та судова влада: форми і принципи взаємодії.....	16
7. Гафич І. І. Нормативне регулювання етичної поведінки адвоката в мережі інтернет.....	19
8. Григоренко Д. А. До історії функціонування Харківської допоміжної каси взаємодопомоги присяжних повірених та їх помічників (1864-1917 рр.).....	21
9. Джабурія О. О. Концепція адвоката-державного службовця та вимоги щодо несумісності.....	23
10. Єрмоєнко І. В. Адвокат у кримінальному провадженні.....	25
11. Заборовський В. В. Деякі проблемні питання забезпечення реалізації свідоцького імунітету адвоката як гарантії його професійної діяльності.....	27
12. Іваницький С. О. Інновації в адвокатурі.....	30
13. Іванцова А. В. Реформування адвокатури щодо фідучіарної діяльності адвоката.....	38
14. Каркач П. М., Ковальова Я. О. Хто повинен захищати права громадян в Україні?.....	41
15. Клименко С.В. Правова природа договору про надання правової допомоги.....	43
16. Козлов А. А. О необходимости разработки концепции защиты профессиональных прав адвокатов.....	46
17. Коцура Т. А. Участь адвокатів у встановленні відповідності судді критеріям професійної етики та добросовісності.....	48
18. Крючко Н. І. Інноваційні технології у системі правосуддя.....	50
19. Крючко Ю. І. Особливості конфіденційності у відносинах адвоката з клієнтом – юридичною особою.....	52
20. Материнко М.О. Окремі проблемні питання звільнення суддів у зв'язку з ліквідацією чи реорганізацією судів.....	54
21. Мельник О. В. Особливості функціонування спеціалізованої антикорупційної прокуратури в Україні.....	56
22. Москвич Л.М. Якість юридичної освіти як стандарт адвокатури: європейський підхід.....	58

кримінального провадження. Виконання вказаних завдань не можливо без практичної реалізації повноважень адвоката у кримінальному упровадженні.

Адвокат під час здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги особі у кримінальному провадженні має використовувати всі дозволені засоби. Перелік професійних прав адвоката, який не є вичерпним, та гарантії адвокатської діяльності закріплені відповідно у ст.ст. 20, 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [3]. Так, під час здійснення адвокатської діяльності адвокат має право вчиняти будь-які дії, не заборонені законом, правилами адвокатської етики та договором про надання правової допомоги, необхідні для належного виконання договору про надання правової допомоги, а його професійні права, честь і гідність гарантуються та охороняються Конституцією України, цим Законом та іншими законами.

Відповідно до ч. 4 ст. 46 КПК України захисник користується процесуальними правами підозрюваного, обвинуваченого, захист якого він здійснює, крім процесуальних прав, реалізація яких здійснюється безпосередньо підозрюваним, обвинуваченим і не може бути доручена захиснику, з моменту надання документів, передбачених ст. 50 цього Кодексу, слідчому, прокурору, слідчому судді, суду.

У ч. 1 ст. 47 КПК України закріплений обов'язок захисника використовувати засоби захисту, передбачені цим Кодексом та іншими законами України, з метою забезпечення дотримання прав, свобод і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого та з'ясування обставин, які спростовують підозру чи обвинувачення, пом'якшують чи виключають кримінальну відповідальність підозрюваного, обвинуваченого.

Основні принципи, підстави та порядок надання адвокатом правової допомоги, а також засади взаємовідносин адвокати з різними суб'єктами під час здійснення ним діяльності закріплені також у Правилах адвокатської етики [4].

Однією із проблем, що впливає на стан захищеності особи, зокрема потерпілого у кримінальному провадженні, є відсутність можливості призначення такій особі безоплатного адвоката, коли через недостатність коштів чи з інших причин ця особа не може залучити адвоката самостійно. У вказаній частині доцільно було б внести зміни до КПК України та законодавства про безоплатну правову допомогу, закріпивши відповідне право та механізм його реалізації.

Також на стан охорони та захисту осіб у кримінальному провадженні негативно впливає відсутність належної ділової співпраці між адвокатом, слідчим, прокурором, слідчим суддею та суддею. Відсутність такої взаємодії зумовлено як об'єктивними (завантаження слідчого, прокурора, а також слідчого суддю та суд великою кількістю кримінальних проваджень), так і суб'єктивними (невміння або небажання налагодити ділові стосунки) чинниками.

Таким чином, адвокат у кримінальному провадженні може надавати правову допомогу, здійснювати захист або виступати представником відповідних учасників кримінального провадження, тобто виконує різні завдання, та в залежності від відповідного статусу має різний обсяг прав та обов'язків. Ефективність здійснення адвокатської діяльності залежить як від належного правового регулювання такої діяльності, так і налагодженої процесуальної взаємодії адвоката з владними учасниками кримінального провадження – слідчим, прокурором, слідчим суддею та судом.

Використана література:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр/print>.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
3. Про адвокатуру та адвокатську: Закон України від 5 липня 2012 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5076-17/print>.
4. Правила адвокатської етики: затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 2017 року 9 червня 2017 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vkdk.org/pravila-advokatskoji-etiki-zatverdzeni-zvitno-vibornim-zjizdom-advokativ-ukrajini-2017-roku/>

Науковий керівник: д.ю.н., професор Власова Ганна Петрівна.

Заборовський В.В.,

к.ю.н., доцент кафедри цивільного права та процесу ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ СВДОЦЬКОГО ІМУНІТЕТУ АДВОКАТА ЯК ГАРАНТІЇ ЙОГО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Неодноразово предметом нашого дослідження була правова природа, а також межі адвокатської таємниці [1; 2; 3, с.488-495]. В контексті цієї проблематики актуальними залишаються й питання про сутність засобів, за допомогою яких забезпечується її збереження. Збереження такої таємниці, за твердженням В. Ю. Панченко та А. С. Міхальова, гарантується насамперед свідочьким імунітетом адвоката [4, с. 244]. При цьому деякі науковці вказують на недоцільність застосування терміна «свідочький імунітет» відносно заборони допиту адвоката як свідка [5, с. 52; 6, с. 6], розглядаючи його, зокрема як привілей особи, яким вона може розпоряджатися на власний розсуд, у той час як адвокат зобов'язаний відмовитися від надання таких показань. Ми не поділяємо такої позиції науковців, оскільки одним із значень слова «імунітет» (від латинського *immunitas* – пільга, звільнення від чого-небудь [7, с. 295]) є його сприйняття в якості нерозповсюдження деяких законів на осіб, які займають особливе становище в державі [8, с. 389]. Тож, враховуючи точку

зору А. Г. Реп'єва (правовий імунітет – це юридично оформлений виняток, який, зокрема, полягає в невідданні суб'єктів права обов'язкам і заборонам, встановленим законодавством [9, с. 7]), вважаємо за можливе застосування терміна «свідоцький імунітет адвоката», виходячи з характеру його професійної діяльності.

Свідоцький імунітет адвоката закріплюється й положеннями інших процесуальних кодексів: ЦПК (п. 2 ч. 1 ст. 51); КАС (п. 2 ч. 1 ст. 65); КПК України (п. 1, 2 ч. 1 ст. 65). Не ставлячи під сумнів можливість застосування норм спеціального законодавства, яким є Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [10] (такий імунітет, крім адвоката, поширюється й на інших осіб – п. 2 ч. 1 ст. 23), все ж вважаємо, що задля недопущення недоліків у правозастосовній діяльності, як зазначає Л. Д. Удалова, існує необхідність в уточненні змісту положень процесуальних кодексів [11, с. 285].

Свідоцький імунітет адвоката починає діяти «з моменту коли клієнт переступив поріг юридичної консультації, адвокатської фірми, бюро» [12 с. 136] та не обмежений в часі (ч. 2 ст. 10 Правил адвокатської етики [13]). Враховуючи межі адвокатської таємниці (ч. 2, 4 та 6 ст. 22 Закону), вважаємо, що адвокат наділяється так званим відносним свідоцьким імунітетом [14, с. 138]. Тож позитивною є норма ст. 78 КПК України, яка серед підстав для відводу захисника, представника, на відміну від попереднього КПК України [15] не передбачає таку як його допит як свідка. На жаль, таким положенням не можуть похизуватися інші кодекси (ч. 1 ст. 41 ЦПК, ч. 1 ст. 57 КАС України). Необхідно врахувати й те, що свідоцький імунітет поширюється лише на відомості, які адвокат отримав у зв'язку із здійснення ним своєї професійної діяльності, а тому в усіх інших випадках адвокат «розглядається як приватна особа» і може бути викликаний для дачі показань [16, с. 10].

Незважаючи на закріплення положення про свідоцький імунітет адвоката і встановлення кримінальної відповідальності, зокрема, й за порушення гарантій професійної таємниці (ст. 397 КК України), на практиці мають місце випадки неправомірних допитів адвоката як свідків, про що, зокрема, вказується у Звіті про порушення прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності в Україні (2013-2016 роки) [17], де вони розглядаються як «один «надійний» спосіб розкрити адвокатську таємницю» і вказується на суттєве збільшення кількості таких випадків. Як зазначено в аналітичній довідці «Про стан дотримання гарантій адвокатської діяльності в Україні» [18, с. 12], неодноразові звернення НААУ та Комітету захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності з повідомленням про неприпустимість таких дій та вимогою притягнути слідчих до відповідальності мали наслідком письмові відповіді приблизно однакового змісту про те, що слідчий начебто мав намір допитати адвоката про відомості, які не стосуються адвокатської таємниці.

Вказане свідчить про наділення адвоката такою гарантією його професійної діяльності як відносний свідоцький імунітет. В той же час наявні випадки неправомірних допитів адвоката як свідка, зумовлюють необхідність

вдосконалення чинного законодавства, з метою створення належних умов забезпечення збереження адвокатської таємниці.

Використана література:

1. Заборовський В.В., Гечка К.В. Проблеми правового захисту адвокатської таємниці та шляхи їх вдосконалення. *Порівняльно-аналітичне право*. 2014. № 1. С. 296-298. URL: http://pap.in.ua/1_2014/Zaborovskiy,_Hechka.pdf (дата звернення: 01.12.2017).
2. Заборовський В.В., Гечка К.В. Проблемні питання визначення поняття «адвокатська таємниця». *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2014. Вип. 25. С. 274-277.
3. Заборовський В.В. Правовий статус адвоката в умовах становлення незалежної адвокатури України: монографія. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2017. 900 с.
4. Панченко В.Ю., Михалева А.Е. Правовые средства обеспечения доверия клиента при оказании юридической помощи: возможности и пределы использования. *Вестник Красноярского государственного аграрного университета*. 2014. № 11. С. 243-245.
5. Волосова Н.Ю. Понятие и правовая сущность свидетельского иммунитета. *Вестник Оренбургского государственного университета*. 2009. № 3. С. 48-53.
6. Таран А.С. Допрос адвоката об обстоятельствах оказания юридической помощи. *Адвокат*. 2015. № 11. С. 5-9.
7. Петрученко О. Латинско-русский словарь. 9-е изд., испр. М.: Издание товарищества «В.В. Дуленов, Наследники Бр. Салаевых», 1914. 810 с.
8. Большой толковый словарь русского языка / Сост. и гл. ред. С.А. Кузнецов. СПб.: Норинт, 2000. 1536 с.
9. Реп'єв А.Г. Иммунитет как категория российского права: автореф. дис. на соиск. научн. степ. канд. юрид. наук: спец. 12.00.01. Саратов, 2011. 23 с.
10. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. № 5076-VI. *Офіційний вісник України*. 2012. № 62. Ст. 17.
11. Удалова Л.Д. Свідоцький імунітет за новим КПК України. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 284-288.
12. Барщевский М.Ю. Адвокатская этика. М.: Профобразование, 2000. 312 с.
13. Правила адвокатської етики, затверджені Установчим з'їздом адвокатів України від 17 листопада 2012 року. URL: <http://vykdk.org/pravil-advokatskoji-etiki/> (дата звернення: 01.12.2017).
14. Войнарович А.Б. Особливості допиту адвоката як свідка у кримінальному провадженні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2015. № 8. Т. 2. С. 137-140.
15. Кримінально-процесуальний кодекс України від 28 грудня 1960 року (втратив чинність). *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1961. № 2. Ст. 15.

16. Стецовский Ю.И. Принцип профессиональной тайны адвоката. *Адвокат*. 2008. № 3. С. 3-31.

17. Звіт про порушення прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності в Україні (2013-2016 роки), затверджений рішенням Ради адвокатів України від 26 лютого 2016 року № 2. URL: <http://unba.org.ua/assets/uploads/news/publikacii/buklet-zvit-porushennya.pdf> (дата звернення: 01.12.2017).

18. Про стан дотримання гарантій адвокатської діяльності в Україні: аналітична довідка, підготовлена Комітетом захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності НААУ. 2017. 19 с. URL: http://unba.org.ua/assets/uploads/e698546cb94f12eaff62_file.pdf (дата звернення: 01.12.2017).

Іваницький С.О.

*д.ю.н., доцент, завідувач кафедри професійних та спеціальних дисциплін
Луганського державного університету внутрішніх справ
імені Е.О. Дідоренка*

ІННОВАЦІЇ В АДВОКАТУРІ

Відмітною рисою функціонування світової адвокатури у XXI столітті став підвищений вплив технології на розвиток усіх напрямів організації та діяльності адвокатського співтовариства. Технологія докорінно змінила не тільки способи надання правової допомоги, пошуку клієнтів та взаємодії з ними, але й суттєво трансформувала судовий процес - основну сферу професійної практики адвоката.

За прогнозами німецької Anwaltverein, до 2030 року уся судова система перейде на електронний порядок ведення справ [1, с. 10]. До 2050 року, як очікується, 50 % сьгоднішніх робочих місць буде обслуговуватися штучним інтелектом [2, с. 3]. Кількість, характер і темпи впровадження нових технологічних інструментів викликають у багатьох адвокатів як здивування і зацікавленість, так й опасіння залишитися без роботи, яку активно підхоплюють сучасні програмні засоби, роботи й інші алгоритми штучного інтелекту.

Новітні тенденції одночасно приносять проблеми й можливості, ставлячи на порядок денний необхідність опанування досягненнями науково-технічного прогресу. Аналіз закордонного досвіду переконливо доводить, що без розуміння й ініціативного впровадження інновацій неможливо комплексно задовольнити потреби клієнтів, залишитися конкурентоздатним й забезпечити довголітню професійну практику.

Багатофакторний, неоднозначний вплив інновацій на розвиток правничої професії вже зумовив формування у світовій науці про адвокатуру усталеного терміну – “disruptive innovations” [3; 4; 5; 6, с. 3084] (руйнівні, підірвні інновації), що досить вдало характеризує складну природу цього явища. Дефініція уперше була запроваджена професором Гарвардської школи

бізнесу К. Крістенсеном для позначення технологій, що спочатку охоплюють низькорентабельні, найбільш дешеві сегменти ринку. Основні гравці часто ігнорують таких провайдерів, прагнучи зосередитися на високих й прибуткових сферах діяльності. Проте закріпившись й отримавши свою нішу, “disruptive innovations” дозволяють новим суб’єктам претендувати на середні й вищі частки галузі й в кінцевому рахунку захопити в ній ключові позиції.

З огляду на це, у адвокатів та адвокатських об’єднань, які прагнуть успішно працювати через 5, 10 чи 15 років не залишається іншої альтернативи, ніж технологічно адаптуватися й очолити інновації.

Не тільки айфон чи айпад, але й правові інновації звичай надходять в Україну із технологічно розвинутих західних країн. Тож врахування досвіду і тенденцій, що там відбуваються, дозволяє передбачити схожі процеси у вітчизняній адвокатурі. Найбільш чутливими для розвитку зарубіжної адвокатури вбачаються такі виклики й загрози, як глобалізація; зменшення регуляторних обмежень; загострення конкуренції й проблеми “більше за менше” (прагнення клієнтів отримати більше якісних послуг за меншу ціну), зміна поведінки клієнтів та співробітників адвокатських об’єднань щодо пошуку повіреного й підтримання ділових взаємовідносин (вихід на передові позиції покоління Y), бурхливий розвиток й підвищення ролі технології та інновацій, зокрема, зміцнення механізмів з онлайн врегулювання спорів (online dispute resolution), впровадження електронного судочинства, збільшення питомої ваги альтернативних суб’єктів (компанії legal tech, alternative business structures та ін.), процесів та способів (аутсорсинг, інсорсинг, онлайн-сервіси) надання правової допомоги, посилення потенціалу штучного інтелекту.

Розглянемо детальніше тенденції, що відображають розширення альтернативних механізмів врегулювання спору й переліку суб’єктів надання правової допомоги.

1. Онлайн врегулювання спорів (online dispute resolution – далі ODR) може відбуватися у позасудовому або судовому порядку.

Прикладом першого варіанту є eВау, де щорічно вирішується близько 60 млн. суперечок між торговцями за допомогою ODR [7, с. 5]. Серед європейських аналогів можна згадати німецько-французький Online Schlichter (www.online-schlichter.de), голландський Rechtwijzer 2.0 (www.hiil.org) чи англійський Resolver (www.resolver.co.uk). Спрощуючи життя людям, такі проекти зменшують обсяг роботи для адвокатів.

Можливості ODR застовуються передусім для врегулювання суперечок в галузі електронної комерції та сфері захисту прав споживачів.

Загалом підтримуючи участь адвокатів у процесах ODR [8, с. 2-3], ССВЕ звертає увагу, що не всі категорії суперечок можуть підійти для онлайн врегулювання. Окрім того, збільшення кількості схем alternative dispute resolution, якими керують усі види приватних юридичних осіб збільшує ризики відсутності незалежності чи конфлікту інтересів [9, с. 2].